

v časnikih se nahajajo dobri sveti., kako bi mogoče bilo šolo podpirati in učiteljem zavarovati stanje. Moj namen je torej slavni zbornici predlog staviti za to, da se pred oči postavi celi deželi obraz ali pregled, podoba našega šolstva in razloži potem žalostno stanje tega in nasvetujejo sredstva, da se odpomaga primanjkoivanju in šolstvo spravi na tisto vrsto, na kateri pri drugih narodih stoji. Toraj priporočujem svoj predlog.

Nazorni nauk.

(Dalje.)

Lepo in okusne slike zbujaajo pri otrocih čuvstvo za lepoto in snago, za kar se mora že za časa skrbeti. Barvane so bolje od samo črnih, žive barve pred vsem oko vabijo. Na vsakem listu naj bo le ena slika; da otroci vso svojo pozornost obračajo le na njo; ako jih je pa več na enem listu, zakrijejo se pri razgovarjanji vse druge. Vzlasti s prvega ne smemo otrokom na enkrat mnogo novega kazati, boljše manj pa to mično in odbrano. Kedar otroci vidijo več slik ob enem, gledajo le tisto, katera jim bolj dopada, pa hité od slike do slike, a ne pogledajo na ene, da bi jo prav spoznali. Sicer nij potrebno, da bi se kazalne reči strogo zistematično vredile, a red mora tudi tukaj biti; ta red se ne razteza toliko na čas ali na obseg. Od bližnjega do daljnega, to vodilo naj bode učitelju.

Priporoča se tukaj vztrajnost. Ako se kazalne reči prenaaglo versté, razvadijo se otroci, ter se navadijo nekako poveršnosti in nestalnosti, katera jih potem v življenji spremlja. Naš čas je resnoben, in resnobno naj se predlagajo vse stroke podučevanja.

Nazorni nauk, ki pripravlja otroke za druge nauke, ozira se naj več na reči, katere otroka zanimivajo, ter ne gleda strogo na to, kar več ali manj koristi. Večkrat malenkost otroka zanimiva, in sme biti predmet ogledovanja in razgovora. Vendar tukaj nikar ne pozabimo, da moramo zbujaati ter razvijati čuvstvo za lepoto in snago, ker nježnost in milina, resnica in pravica poganja svoje korenine le v lepoti. S prvega se kažejo proste, pravilne podobe, ki pa imajo ostro izdelane znake in znamenja, in le po času se prestopa na sestavljene reči. Najpred se razpravlja glavna reč, potem pa prestopamo na posamezne bistvene dele.

Tudi svetloba veliko vpliva, da je pójem jasen. Svetlejši, ko je dan, bolje si otrok podobe v spomin vtisne. Pomnimo pa posebno to, kar smo v otročjih letih živo občutili. Spominjam se, da mi pojem klopi v spomin vtisnil tako-le: „Moj manjši bratec drgne nekega dne z mokro cunjo po klopi, rekoč da klop pomiva. Mati mu pravijo: „Ne moči mi klopi!“ Pa ne mara nič, marveč leta s cunjo v roki od konca do

konca klopi. Kedarkoli sem pozneje slišal besedo klop, spominjal sem se brata bežečega okrog klopi.

V pripravnici nam je pravil g. učitelj H. to-le: „Bil sem podučitelj v neki vasi na Ogerskem. Bil je deček, ki ni mogel zapomniti si, in zapisati čerko „f“. Bil je pa v tem kraji znan človek, ki je nosil dolg ovratnik. Glej, pravim dečku, ta „Ferenc“ ima dolg ovratnik, ki ti kaže čerko „f“.

Bolj živo se reči spominu vtisnejo, ako vidu na pomoč pride tudi sluh in tip; več ko se duši odpira vrat, bolj živ je vtis.

Zunanja naglednost naj pa zbuja notranjo. Dasiravno se na tej stopinji, namreč pri novincih, ne doseže veliko, vendar skerbni učitelj pri vsaki priliki deluje na dušne zmožnosti, bodi si, da otrokom reče: „kaj si mislite tukaj, kaj pravite na to, i. dr.?" Opomni jih, kaj so čutili pred kakim dejanjem, kaj med dejanjem in kaj po dejanji? Opozoruje jih na različne dogodjaje vsakdanjega življenja v šoli in doma, na letne čase, na praznike i. t. d.; se ve, da učenik hoče zbudjati in gojiti blaga čutila. Na uho, organ sluha, moramo posebno pazljivi biti. Kar je oko našemu umu, ki spoznava reči, jih razločuje in vreduje, to, in pa še več je uho za naše serce, za notrajni čut. Kar oko ne vidi, to pove glas. — Učenik naj pove otrokom, kakošno moč ima lepo petje do človeškega serca in naj zbuja sluh za petje. — Naj pove otrokom, da razne stvari tudi razno doné. Naj vpraša n. pr. kaj poje, poka, šumi, verši, doní, ropota, klopoče i. t. d.?

Da otroci spoznajo, katere stvari so težke, katere lahke, naj jih potehtajo! Da spoznajo, kaj je terdo ali mehko, gladko ali osorno, naj reči potipajo! Nekateri reko otrokom oči zatisniti, da s samim tipom razločujejo stvari.

Misliti.

Kaj pa bi koristil nazorni nauk, ako bi ne vadil otroke misliti, t. j. preudarjati, kake so reči, iz česa so, in čemu so? Čemu bi bil nazorni nauk, ako bi otroke ne vadil, sklepati iz vzroka na učin, iz dejanja na nasledke? Kar pa je poglavitno, čemu vse to podučevanje? ako človek ne postane boljši, t. j. da se bolj živo zaveda svojih dolžnosti do stvarnika, do svojega bližnjega, ker ravno v tem razločuje se pameten človek od živali.

Ko šola nazorno zmožnost goji in lika, pripravlja s tem otroke, da začnejo misliti. Tem jasnejši je nazor, čim bolje človeški čuti posamezne znake zapazijo in v spominu obderže, in tem bolje pri gledanji opazujemo in razmotravamo, čim več domišljija dalej snuje in jasnejše um spoznava.

Vredjeno in pazlivo nazorovanje ali gledanje zunanjega sveta stvarja mišljenje. Posamezno, kar čuti vtisnejo duhu, to zvezuje v celoto.

Duh primerja in razločuje in si tako nareja splošno predočbo. Ker pa dušne moči ne delujejo posamezno, vsaka za se, temveč so tesno zvezane med sabo, tedaj se tudi razum in razsodnost ne more kar sama za se omikovati. Kedar namreč um zadobiva pojmove, deluje tudi razsodnost. Temu se pridruži tudi spoznanje notranje zveze med vzrokom in učinkom, ter razlika med potrebnim in slučajnim pri naštetih rečeh.

Dasiravno je zelo potrebno, da se dušne smožnosti pri otroku razvijajo, vendar se je treba varovati enostranosti, da bi se gledalo le na razvoj uma, ter bi se predalec segalo v nižjih razredih. Ko bi že kdo hotel vse na tanko razjasniti, vendar ne bi mogel otročji duh vsega razumeti; tudi ne gre, vsega drobno razkladati ker sicer nij občnega pregleda. Otroci ne morejo še vsega razumeti, ker um ne pride pred časom.

Vemo pa le toliko, kolikor pomnimo. Tedaj se mora nazorni nauk pred vsem ozirati na spomiu. — Že pri novincih se mora spomin vaditi in uterjevati od stopinje do stopinje. Otroci ponavljajo reči, od katerih se je razgovarjalo, nauče se na pamet kratkih izrekov in pregovorov, pesmic, povesti v vezani ali nevezani besedi. Tvarina naj bo lahko umljiva in otroška, pa ne otročja in suhaporna. Tem bolj otrok pomen zastopi, čim bolj se tudi spomin vadi. V kratkih popisih se mu tudi domišljija zbuja, v dobro izbranih povestih vidi kakor v sercalu samega sebe, kakšen je, kakšen naj bo, in kakšen ne sme biti. Nauk v povestih naj ne bo toliko v besedah povedan, ampak vsa povest mora podučljiva biti, da vidi otrok v povesti vodilo, katerega naj se derži. Kedar pa vidimo, da se je povest prijela otročjega serca, ne drezajmo v otroke, marveč pustimo, jim da mirno premišljujejo kar so slišali. — Takih povest imamo nekaj po šolskih knjigah (prinaša nam jih pa na izbiro „Vertec“), mislimo, da nij ga učenika na Slovenskem, kateri bi ne poznal tega časopis. (Vred.)

G o v o r i t i.

Človek more svoje misli s glasom, ko ž njim prenehuje, povedati; človek govori; ima dar jezika ali govora. Jezik povzdiguje človeka nad vse vidne stvari, zagotavlja mu gospodarstvo nad vse reči na zemlji, veže duha z duhom ter posreduje družinski in duševni promet; človek s podučevanjem in svarjenjem tudi miselnost razvija, kakor po navadi pravimo, beseda besedo prinese, ker pojem in beseda misel in oblika stoji v nepreterganem, vzajemnem delovanji. Človek pa govori, ker druge sliši govoriti, toraj se mora tudi vaditi, da prav govori.

Otrok v šolo prišedši, že zna govoriti, t. j. svoje misli v besedah izraževati, tem več, čim bolje je izrejen. A niso vsi otroci tako srečni, da bi imeli skerbne gojitelje, kateri bi se ž njimi prijazno pogovarjali in njihov duh budili. Veliko je otrok, ki malokedaj dobro besedo slišijo; otrok siromaka mora pestovati tudi svoje manjše bratce in sestre, ki

komaj znajo klicati „ata, mama“! Pri takih se govorjenje ne razvija; tudi na lahka vprašanja v šoli ne odgovarjajo, učenika ne razumô, tudi učenik dostikrat premišljuje, kaj mu hočejo povedati taki otroci, ki govorijo svoj poseben jezik. Tukaj čaka učitelja mnogo dela in truda.

(Dalje prih.)

Povest Slovenov. *)

1. Pregled naj stareje povesti slovenske.

Od starodavnih časov, katere krije nepredorljiva tema, stanovale so velike in ljudstva bogate slovenske veje na vzhodu Evrope v pokrajinah, katere so med rekami Dnjeprom, Vislo, Odro in Dunavom od jadranskega morja daleč za Tatro do izvirov Dnjepra in do ilmenskega jezera poleg njim sorodnega plemena: germanskega (nemškega) na zapadu na bregovih Odre, litvanskega (pri baltiškem primorju) in traško-ilirskega v Podunavju. Na severu in vzhodu so bili mejaši Slovenom tuja severna plemena Čudov in Finov. Kedaj so Slovenci, kakor tudi Galci, Nemci in Traki pa ostale veje indoevropske iz srednje Azije v Evropo došli, to se ne ve, zgodilo se je to v predhistoričnih časih, od katerih nimamo gotovih vesti.

Od začetka imenovali so se Slovenci z domačim imenom Serbe (t. j. rojake); tuji so jih od starodavnosti poznali pod imenom: Venedov, Vinidov, Vindov. Pod tem imenom poznali so Slovence tudi Gerki in Rimljani (nekako od VII. stoletja pred Kr.), kateri so iz njih krajev poleg baltiškega morja izvaževali jantar. Sosedni Skandinavci imenovali so jih Vane.

Nekoliko več pripoveduje o Slovencih oča gerške zgodovine, Herodot, v V. stoletju pred Kr. Med narodi, katere on našteva, slovenskega rodu so gotovo ti-le: Budini, nekje v Volinji in v Beli Rusiji, njihovi sosedje Nurovi okoli Buga, Narvi i Nurci. Južna plemena slovenska, naselivša se na obojni breg Dnjepra, prišla so pod oblast mongolskih Škitov, in po njih imenuje Herodot škite, orače in seljake (pozneje Poljance?) Od teh svojih gospodarjev imenovala se je zaradi tega dolgo časa vzhodnja slovenska zemlja Škitija.

Zatatranski Slovenci so se v IV. stolet. pr. Kr. zelo namnožili po prihodu mnogobrojnih slovenskih čet iz Podunavja. V začetku tega stoletja prideró bojeviti Gali v Panonijo in Ilirijo, v pogostih in dolgih bojih so uničili Slovence ali jih potisnili za Tatre, njih nekaj pa je tudi za Slovani šlo: kakor Ombri in Kotini neki do obalov Odre in Visle, Bastarni in Pevkini do Dnjestra. Ali v Podunavju, potem v podtatranskih krajih, kakor tudi na bregovih jadranskega morja ostale so nekatere slovenske veje ločene

*) Sloven ne pomeni tukaj le Slovence ampak sploh Slovane. „Slovenski svet.“